

vetenskap & allmänhet

**Vetenskapsfestivalens seminarium
Science & Society 2003**

Ett öppet samtal om forskningen och nyttan

Ett öppet samtal om forskningen och nyttan

Är vi i Sverige tillräckligt bra på att forska och dra nytta av nya rön? Kan vi lära något av USA? Vad händer i labben när kommersiella intressen kommer in? Hotas forskningens frihet av nyttoperspektivet? Eller bromsar inomvetenskapliga perspektiv utvecklingen? Kan vi lita på forskarna? Dessa frågor och en hel del annat diskuterades – bitvis mycket livligt – på Göteborgs Stadsmuseum, fredagen den 9 maj, vid ett offentligt samtal arrangerat av VA, Vetenskap & Allmänhet och Vetenskapsrådet.

Kerstin Eliasson, vetenskapsattaché vid Svenska Ambassaden i Washington, inledde samtalet kring frågorna om forskningens kommersialisering med att ge sin syn på varför USA, rollmodellen för alla länder i västvärlden, är så framgångsrikt.

Skälen är flera. Man satsar mest pengar i världen på forskning och utveckling, med fokus på den tillämpade forskningen och koncentrerar insatserna. Över 80 procent av det federala stödet går till bara 100 av totalt 3400 universitet. Befolkningen är ung vilket främjar entreprenörskap. Och USA fick ta över ett starkt intellektuellt kapital i samband med andra världskriget som man förvaltade väl, med över 70 procent av nobelprisen i kemi, fysik och medicin sedan 1950. Sedan har man fortsatt vara bra på att dra till sig utländska toppstudenter och toppkrafter. Därtill kommer ett dryga 20-årigt försprång sedan man införde Baye-Dole Act, 1980. Detta regelverk har befrämjat samarbete mellan företag och universitet, och ger universiteten rätten till sina innovationer.

För mycket eller för lite nytta?

Kerstin Eliassons presentation följdes av ett samtal mellan professor Ove Orwar, Kemi och bioteknik, Chalmers, docent Alexandra Waluszewski, Företagsekonomi, Uppsala universitet, Kerstin Eliasson och publiken.

Samtalet kom att handla om olika motsatsförhållanden som patentering versus publicering, forskning versus nyföretagande och marknadens önskemål versus forskarnas.

Enligt Alexandra Waluszewski visar den moderna teknikhistorien att de flesta företag som startats på forskningsresultat, bygger på produkter som inte passar in i den befintliga infrastrukturen och att de därför inte har en chans att bli kommersiella vinnare. Och att dessa nya företag i många fall är drömslott byggda på forskarnas förhoppningar, snarare än på företagsekonomisk grund. Hon berättade att av 144 nya bioteknikföretag på Uppsala Handelskammarens lista finns ännu kanske bara ett tiotal som går runt för egen maskin.

Enligt Ove Orwar, som både är forskare och entreprenör med ett par företag som kommit förbi de första hindren på vägen, är problemet snarare att allt för få forskare startar företag idag, för att de inte förstår när de har hittat saker värda att kommersialisera. Han skulle gärna se ett system i Sverige som gör det lättare/snabbare att registrera en patentansökan för att öppna dörren för snabbare publicering av forskningsresultat.

Ingen anförde brist på kapital som något stort hinder för kommersialisering av forskning, trots att det idag finns mindre sådd- och riskkapital i omlopp än på många år.

Däremot anförde Gunnar Bjursell från läktarplats att vi just nu lever i en brytningstid där allt förändras och att det är det som till viss del suddar till perspektivet för oss och gör det svårt att i alla lägen veta hur vi ska förhålla oss och agera.

Samhällets förtroende för vetenskapen

Professor Sören Holmberg, statsvetare från SOM-institutet vid Göteborgs universitet, anträdde så scenen för att sammanfatta den första av vad man hoppas bli en lång rad enkäter (se även www.v-a.se), utförda av honom själv och Lennart Weibull för VA.

Med en paneldatabas med allmänhetens åsikter om vetenskap och kunskap kan man få veta om attityderna förändras över tid. Den första enkäten visar att det idag framför allt är förtroendet som är den viktigaste faktorn för vilken forskning man vill satsa på i framtiden, inte kön, ålder, utbildningsnivå eller partipolitisk färg.

Och eftersom forskningen till stor del finansieras av skattepengar är detta – att ta reda på var väljarnas/folkets/medborgarnas förtroende ligger – till syvende och sist en demokratisk fråga. För forskarna är kunskapen om attityder mycket viktig om det betyder att väljarna kan påverka såväl forskningens innehåll som dess framtid.

Av de 6000 personerna som svarat på enkäten har 84 procent stort förtroende för medicin, 71 procent för teknik, 63 procent för naturvetenskap och 58 procent för samhällskunskap (Sörens vetenskapsgren) – men bara 37 procent för humanioran.

– Humanioran har helt klart problem med sitt varumärke, sade Sören Holmberg och jämförde med andra studier där diplomater och sjukvårdspersonal har störst förtroende.

Intressant nog vill 78 procent satsa på cancerforskning i framtiden (men bara 27 procent på genteknik) och 57 procent på miljö (men bara 26 procent på transportforskning). Trots att transportforskningen till stor del *är* miljö och säkerhet. Och cancerforskningen *är* genteknik idag. Det visar kanske den enskildes bristande kunskaper om innehållet i teknisk och naturvetenskaplig forskning. Och det visar hur viktigt det är att ständigt föra en dialog mellan folk och forskare.

I studien är skillnaderna i attityder i förhållande till ålder, kön och utbildningsnivå i stort sett de förväntade. 15- till 19-åringarna är dock ganska kaxiga. De tror sig om att kunna hemskt mycket mer än vad de verkligen kan. De har lägst förtroende för forskningen, och vill satsa mindre på den än de flesta andra grupper.

Enligt Sören Holmberg är detta ovanligt:

– Normalt är det 40-talisterna som är skeptiker i våra studier. Kanske är de ungas attityder något som försvinner med mognad och utbildning, kanske är de ett trendbrott. Det vet vi inte förrän om 20 år, säger han.

Men nog blir det allt viktigare för forskarvärlden – och kanske för VA – att bygga upp ett förtroendekapital för att fortsatt kunna få det ekonomiska stöd verksamheten kräver.

Vad vill samhället med forskningen?

I ett avslutande samtal om vad samhället vill med forskningen deltog Anna Nilsson-Ehle, VD Universeum, Sören Sjölander, professor Chalmers, Arne Wittlöv, IVAs preses, ordförande i Göteborgs universitets styrelse, fd vice VD Volvo och Majléne Westerlund Panke, riksdagsledamot, ordförande i RIFO, vice ordförande VA.

Anna Nilsson-Ehle slog fast att ett av samhällets mål med forskningen är att skapa en grundförståelse, öka kunskapsmängden och utveckla tankar.

Och enligt Majléne Westerlund Panke bottenar den politiska kulturen i en positiv syn på samhällsutvecklingen, där forskarna och deras arbete är ett av de viktigaste instrumenten för att ge medborgarna bättre livskvalitet.

– Då är det viktigt att det inte blir för stora skillnader mellan den akademiska världen och samhället i övrigt. Att det finns en långsiktig dialog mellan näringsliv, akademi och samhälle. Det är särskilt viktigt när behoven av att kommersialisera forskning blir tydligare, särskilt som denna process är ganska ad hoc idag.

Men enligt Sören Sjölander fungerar samarbetet mellan universitet och näringsliv bra.

– Problemet är politikerna. De borde engagera sig mer, och forma regelverk och allokera resurser som underlättar för forskning och tekniköverföring, sa Sjölander.

– Idag är det ett problem att regelverket inte medger att det skapas förmögenheter som kan användas till såddfinansiering av nya företag under de första svåra åren. Jag vill understryka att det behövs ett öppet samtal om prioriteringar och former för forskningen och dess samhällsnytta. De akademiska strukturerna behöver också förändras mot att bli mer öppna, sa Arne Wittlöv.

– Det finns en otålighet från näringslivet, där politiker och akademiker jobbar efter en mer likvärdig (läs långsammare) tidsskala. Samtidigt har mina kollegor i riksdagen de senaste fem, sex åren blivit mer skeptiskt inställda till forskningen som ett verktyg för samhällsutvecklingen, sa Majléne Westerlund Panke.

Slutsatsen blir att en öppen dialog mellan forskare, politiker, företag och allmänhet behövs – den är nödvändig för att vi ska kunna dra största möjliga nytta av de insatser som görs idag. För att nå dit krävs att alla någorlunda strävar efter samma mål, och har en gemensam plattform att utgå ifrån. Ett arbete där Vetenskap & Allmänhet har mycket att tillföra.